

Kde domov můj

TOMÁŠ SAMEK

Je třeba to říct rovnou: Německo pro mě nikdy nebyla cizina. Spíš jakási přechodná zóna mezi vlastí a zahraničím: země, přes niž se do ciziny jezdí. Ta pravá, puncovaná cizina začínala až za Německem. Když jsem se jednou vrácel z delší cesty po světě, přistálo letadlo ve Frankfurtu nad Mohanem. A tu mě napadlo s úlevou: „Konečně doma.“ Teprve racionální korektor v mé hlavě dodal, tohle přece není doma, to je Německo. Ale niternější bylo to, co mi vytanulo na mysl jako první. Německo je má širší domovina.

A přitom je tu tolik věcí jinak. Nedávno jsem strávil pár dní v Neustadt, drážďanské čtvrti, kterou stále stojí za to navštívit, ačkoli se mění před očima. To, co zde mizí, je ostrov pozitivní deviace obývaný nejrůznějšími svěráznými existencemi. Básníci, hipsteri, chudí umělci, solidně zajištění architekti, huliči na plný úvazek, pouliční prodavači věcí, které by vás nenašly, že existují, natož že se dají prodávat, spousta pochlukující se mládeže různých národů, náboženství a barev pleti, turisté, párkáři, tátové s kočárkem. Lid zevlující i činně dělný, pískoviště, cyklisté, kavárny se zahrádkami a politické transparenty vyvěšené z oken („Refugees Welcome“), pod nimiž pobíhají psi, kvetou tavolníky a cvrlikají vrabci. Spousta pohybu a zábavy v sedě, leže i ve stoje; barevná sbírka všech forem městského života, na které je nejpozoruhodnější, jak navzdory své rozmanitosti působí jako harmonický celék lidí, věcí, zvířat a nápadů, v němž nikdo nikomu moc nepřekáží a vše do sebe zapadá. Je to jako obrovská náruč otevřená pro každého. Jsi jiný? Nevadí, tady jsi vítán. Vysoká míra inkluzivity tu na člověka dýchá z každého rohu.

Mají tu třeba hřiště, nebo spíš takový menší park pro děti a k němu vede ukazatel s rozesmátým děčkem, které je na vozíku a jede si hrát. Sto dětí si toho možná ani nevšimne, ale to sto první, které je upoutáno k vozíku, pochopí hned, že tenhle prostor je i pro něho. Na některých přechodech vás zastaví semafor s patatou figurkou rozpaženého východoněmeckého policisty, na jiných svítí policistka v sukni. Tady se

o inkluzi jen nemluví, tady se inkluze žije. A to, co ji narušuje snad nejvíce, je postupné bohatnutí čtvrti, které vytlačuje alternativní jedince jinam. Za největšího nepřítele společenské soudržnosti tu nepovažují ani tolik chudobu, jako zbohatlictví, jež brání chudším a často kreativním týpkům, aby tu nadále žili. To je první obrázek z Německa: nejen hmotnou nouzí, nýbrž i nerovnoměrným bohatnutím vzniká problém, jemuž se společnost či aspoň její část chce bránit.

Další obrázek je jiný. Byl jsem nedávno pozván jako řečník do panelové diskuze na berlinské radnici. Mluvilo se o tom, nakolik je zklamání z vývoje po roce 1989 nebezpečné pro demokracii. Debatu vycházel z půzoruhodné knihy Philippa Thera, vídeňského historika, který na mnoha faktach dokládá, jak neoliberální transformace zemí východní Evropy proměnila v posledku i Evropu západní, a to nejen hospodářsky, nýbrž i politicky, v tomto smyslu hovoří Ther o její spolutransformaci. Až na drobnosti se řečníci shodovali, ale když se v závěru diskuse stočila k budoucnosti evropské integrace, bylo zřejmé, že tady

shoda nebude. Zastával jsem názor, že padne-li euro, rozpadne se i Evropská unie, přinejmenším ve své současné podobě. A že tedy má-li mít evropský projekt budoucnost, musí se eurozóna a její instituce transformovat směrem k větší míře vzájemného fiskálního ručení, které ovšem mohutně blokuje německá vláda, spolkový ústavní soud i drtivá většina německých voličů. Optimismus německojazyčných panelistů mě nepřesvědčil, ale daleko důležitější mi připadal, jak věcná a dobře vedená byla celá rozprava. A že na ni přišli nejen Němci, ale i berlínští Poláci a spousta dalších lidí. Bylo citit, jak vážně se tu bere integrační proces; Evropská unie jsme „my“, nikoli „oni, ti úředníci v Bruselu“. Tohle často v českých debatách postrádám.

Poslední obraz mi poskytlo staveniště nové trasy metra. Je obehnáno plotem a ten je polepen velkými plakáty, které kolemjdoucím vysvětlují smysl stavby a omlouvají se za dočasná omezení. Na tom nění nic zvláštního a známe to i od nás. Jenže místo suchopárných sdělení tyhle plakáty berlinských dopravních podniků srší slovním humorem, takže se u nich lidé zastavují a fotí si je. Jsou na nich namalované skoro v životní velikosti žluté vozy berlinské U-Bahn, v jejichž oknech vidíme vždy dva cestující, jak se spolu baví o budoucí lince, která se tu staví: muslimka s feministickou aktivistkou, starší pléšatý pán hodnotící dokonale vystajlovaný účes mladíka, hipsterka, která si dělá selfie se stavebním dělníkem, dva libající se muži, rodinka s dětmi. Všechny ty rozhovory jsou prodchnuty neútočným humorem a pohodou. Berlín si je vědom, jak kulturně i sociálně různorodí jsou jeho obyvatelé, a tuto rozmanitost nezavrhuje, ale oslavuje vtipem a vizuální invencí ve veřejném prostoru. Tím město i ulamuje hroty napětí, jež mezi tak odlišnými skupinami tu a tam vzniká.

Já vím, kde domov můj. Ale až budou omezení kvůli stavbě u nás oslavovat kulturní a náboženskou pestrost světa a až jazykem plným vlivného humoru budou mluvit s cestujícími i pražské dopravní podniky, budu si v Praze připadat doma ještě víc než teď.

Autor je antropolog.

Kresba Jiří Franta

editorial

Už delší dobu je jasné, že bezohledné chování k přírodě jako ke zdroji kapitálu a obohacování na úkor společných statků, které by měly být volně přístupné všem, je sebevražedné. Přesto zatím žádná radikálnější systémová změna ve využívání přírodních zdrojů – ani obecněji v myšlení – jež by lidstvo mohla zachránit, neprobíhá. A jak je zřejmé z aktuálního čísla, které je věnováno současné ekologii a klimatické změně, heslo „po nás potopa“, jímž se dnes většina průmyslových i politických elit řídí, je třeba doplnit – kromě jednorázových vodních záplav totiž pravděpodobně přijdu také katastrofální sucha. Do víru protisystémových protestů nás v čísle přenáší reportáž z prvního českého klimatického kempu, který přímou akcí v dolech u Horního Jiřetína upozornil na neúnosnost těžby uhlí, nebo článek o hamburských antikapitalistických demonstracích během summitu G20. Na feministickou perspektivu ekologických hnutí upozorňuje kolektiv Ženy 365 a o globálním oteplování referuje Jiří Malík, který konstatuje, že příroda žádné škůdce nemá, kromě člověka... K jádru věci pak jde v rozhovoru o obecně sdílených statcích italský právní vědec Ugo Mattei: „Pokud nedokážeme změnit ekologické nastavení našich společností, tak se řítíme do katastrofy, která způsobí daleko více obětí, než by mohla způsobit revoluce.“ A je nutné si uvědomit, že taková změna nespočívá jen ve sféře politické reprezentace, ale i v každodenních rozhodnutích nás všech.

Karel Kouba

z obsahu

5 Byrokracie v říši divů. Fantastická Autorita Jeffa VanderMeera / Antonín Tesař

8 Srdce slavného slavíkovského urutu